

Galesia

Anututä iniken bänep ironi terakgän nimagut täyak unitäño manbiñam

1* Näk aposoro Pol, äma kubätä aposoro piä ño täkta iwoyäñpäñ nämo nepmañpäñ yäpmäj äbut. Nämo, näk piä man ño Jesu Kristo-kät Anutu Nan, Kristo kumbani-ken nanik wädäj tädotkuko u keriken nanikpäñ yäput. 2 Eruk näk ba notnaye näkkät itkamäj ñonitä bänep oretoret man kudän täñpäñ pena yäpmäj äbot täñpani ämawebe äbori äbori Galesia komeken nanik inta äretak. 3* Anutu Nankät Ekäninin Jesu Kristo täño orakoraki ba bänep pidämtä intä terak tokñek päton. 4* Kristo uwä nintäño momita yäñpäñ kowata Anutu Nanin täño mani buramiñpäñ gupi iniñ kireñkuk. Ude täñkuko uwä nin kome ñonitäño topmäk-topmäk waki uken nanikpäñ nimagutkuk. 5 Unita Anutu wäpi tärek-täreki nämo, iniñoret täkäna! U bureni.

Manbiñam bureni-inik u kubägän

6 In täño manbiñam ñode nadäñkañ kikiñutpäñ nadäwätäk pähap umuri kubä täñkut! In imata Anutu, Kristo täño orakoraki terak inita biñam tämaguranipäj bäräñeñ-tagän mäde ut imikañ? Ba imata manbiñam kubä iwarän täkañ? 7* Nadäkañ? Manbiñam bureni kudupi kubä nämo itak. Nämoinik. Upäñkañ äma ätutä intäño

---

* 1:1: Gal 1:11-12   * 1:3: Rom 1:7; Plp 1:2   * 1:4: Gal 2:20;
1Ti 2:6; Tai 2:14; 1Jo 5:19   * 1:7: Apos 15:1,24

nadäkinikjin täñkuräk takta Kristo täño manbiñam bureni u yäpmäj äyäjutpäñ goret kāda yäñpäñ-täwoñärek tāk tākañ. ⁸ * Unita ñode täwera ket nadāwut; Ninin-tägän ba aņero kubä kunum gānañ naniktä manbiñam kudupi kubä, nintä bian nāmo täwetpäñ täwoñärewni udewani kubä yāñahāweko uwä geñi wakita biñam kañ täñpän! ⁹ Eruk, man ugānpäñ āneñi ñode täwetgän täñpa; Äma kubätä manbiñam kudupi kubä intä manbiñam bian nadāñpäñ iyap täwani u udewani-gānpäñ nāmo yāñahāñpäñ täwereko uwä äma udewaniwä geñi wakita biñam täñpek.

¹⁰ * Täñpākañ ude yāyat unita in jide nadākañ? Man ude yāyat uwä ämatä näka nadāwä tägawāpäñ wāpna yāpmāj akukta yāyat ba Anututä nadāwän tägakta yāyat? Bian tāk täñkuro ude ämatä nabāñpäñ wāpna biñam orañ namut yāñpäñ tāk täyat u täñpāwä eruk näk Kristo täño piä äma bureni nāmo!

Poltä aposoro wāp yāpuko unitäño manbiñam

¹¹ * Täñpākañ notnaye ñode täwera nadāwut; Manbiñam yāñahäk täyat uwä ämatä nāmo pewä ahāwani. ¹² * Manbiñam u äma kubä meniken nāmo yāput, ba äma kubätä nāmo näwetpäñ näwoñärenkuk. Nāmo, Jesu Kristo ini-tägän manbiñam unitäño mebäri näwoñärenkuk.

¹³ * Täñpākañ in bian näkño manbiñam uku nadāñkuñ. Nadāñkuño uwä ñode; Juda täño bagata nadäkinik täñpäñ iwarän täñkañ Anutu täño kudupi ämawebe äbot mäyap täñpa wañkuñ.

---

* **1:8:** 1Ko 16:22   * **1:10:** 1Te 2:4   * **1:11:** Mat 16:17   * **1:12:** Gal 1:1   * **1:13:** Apos 8:3

U kudup paorut yänpäj butewaki-kät nämo, peŋ awähuttäj kuŋat täŋkuronik. ¹⁴ * Täŋkaŋ gubaŋiken näk äbeknaye oranaye täŋo kädet biani kudup u nadäwa-tärewäpäŋ Juda äma bureni itta bänepna kädäp ijiwänpäj näkä jukun-jukun kehärom taŋpäŋ iwarän täŋkut. Täŋpäkaŋ ude täŋkuro unitäwä Juda nanik äma gubaŋi ätu näkŋakät bok tägawani uwä näkä yärepmit moreŋkut.

¹⁵ * Upäŋkaŋ meŋtä näk nämo bäyaŋirän Anututä näk bian iwoyänkuk. Täŋkaŋ kadäni ini nadänkuk-ken iniken orakoraki terak piä äma ude itta yänpäj nämagutkuk. ¹⁶ * Eruk kadäni ini nadänkuk-ken uwä näkä guŋ äbotken päŋku Jesu täŋo Manbiŋam Täga u yänahäkta Nanaki kwawak näwoŋärenkuk. Täŋpäkaŋ näk jukuman näwerut yänkaŋ ämaken nämo yänapintäj kuŋatkut. ¹⁷ Ba aposoro intäjukun ahäwani unita yabäwayäj Jerusalem nämo kuŋkut. Nämo, Arebia komeken pengän kuŋkuro uken kadäni käreŋi ittängän äneŋi äyänutpeŋ Damaskus komeken kuŋkut. ¹⁸ * Eruk obaŋ yäräkubä täreŋirän Pitakät man yänpäj-nadäkta Jerusalem kuŋkut. Päŋku kepma 15 ude u itkut. ¹⁹ * Täŋpäkaŋ kadäni uken uwä aposoro ätuwä nämo yabänkut. Jems, Ekäni täŋo nägät moräk ugänpäj kaŋkut.

²⁰ Notnaye, manbiŋam kudän täŋ tamitat ŋowä jopman nämo yäyat. Anutu inamiken bureni-inik täwetat. ²¹ * Täŋpäkaŋ Jerusalem u ira täreŋirän mädenikenä Siria, Silisia kome, yotpärare kubäkubä

---

* **1:14:** Apos 22:3   * **1:15:** Ais 49:1; Jer 1:5; Rom 1:1   * **1:16:**
 Apos 9:3-6; Gal 2:7   * **1:18:** Jon 1:42; Apos 9:26   * **1:19:** Mat
 13:55   * **1:21:** Apos 9:30

gänaŋ uken kuŋatkut. ²² Upäŋkaŋ Judia komeken Kristo täŋo ämawebe äbot itkuŋo u näk inamna nämo nabäŋkuŋ. ²³ Äma ätutä näka ŋode yäk täŋirä nadäk täŋkuŋ; Äma bian ninta iwan täŋpäŋ nidäpmäk täŋkuko, ba manbiŋam bureni unita nadäkinik täŋpanita bian täŋpäwak täŋ yämiŋkuko upäŋkaŋ apiŋo manbiŋam upäŋ yäŋahäntäŋ kuŋatak yäk. ²⁴ Täŋkaŋ Anututä kädet jide jide näwoŋärenkuko unitäŋo biŋam nadäŋkaŋ wäpi biŋam iniŋ oretkuŋ.

2

Aposoro ätutä Pol not täŋ imiŋkuŋ

¹ * Eruk, Siria Silisia kome käda kuŋarira obaŋ 14 ude tärenkuk. Eruk mädeniken Banabas-kät nektä Taitus imagutdakaŋ Jerusalem äneŋi kuŋkumäŋ. ² Anututä ini u kukta yäŋpäŋ peŋ näwetkuko unita kuŋkut. Jerusalem kuŋpäŋä piä täŋkuro ba täŋpayäŋ täyat unitä jopi täŋpeko udetä nadäŋpäŋ äbot täŋpani täŋo äma ekäni ekäni ukätgän käbeyä täŋkumäŋ. Käbeyä täŋpäŋ Manbiŋam Täga guŋ äbotken yäŋahäntäŋ kuŋat täŋkuro unita yäwetkut. ³ * Täŋpäkaŋ notnapak Taitus, näkkät itkumäko u Grik, guŋ äbotken nanik upäŋkaŋ gupi moräk madäkta aposoro uwä nämo peŋ niwetkuŋ. ⁴ * Nämo, upäŋkaŋ äma ätu gupi-tägän not täŋpäŋ bämopnin-ken äbä itkuŋ. Äma uwä nin Kristo terak бага man täŋo komi piä mäde ut imiŋkumäŋo unitäŋo mebäri nibäŋpäŋ nadäkta bämopnin-ken äbä itkuŋ. Äma unitäwä Taitus gupi moräk madänaŋi yäŋ yäk täŋkuŋ. Ude yäk täŋkuŋo uwä

---

* 2:1: Apos 15:2   * 2:3: Apos 16:3   * 2:4: Gal 1:7; Gal 5:1,13

nin yän-nikŋat-pewä бага man täŋo watä piä äma ude äneŋi irut yänkaŋ yäk täŋkuŋ. ⁵ Upänkaŋ man udewanitä Manbiŋam Täga täŋo kädet bureni täŋpāwak tākaŋ. Unita Galesia ämawebe not-naye inken ude ahāwek yänpāŋ nin Taitus täŋo gupi moräk madäkta yänkuŋo u nämoinik nadän yämiŋkumän.

⁶ * Eruk, äbot täŋpani täŋo äma ekäni ekäni wäpi biŋam ikek kábeyä bok täŋkumäŋo unitä manbiŋam näkä yänahäk täyat uniterak man kodaki kubä nämo yäpurärätkuŋ. Täŋpākaŋ äma uwä wäp biŋam ikek yän yäyat upänkaŋ wäp biŋam ikek ba wäp biŋam ikek nämo, unita nadänjira inigän inigän nämo täk täyak. Imata, Anututä wäp biŋamta yänpāŋ äma nämo yäpmän danik täyak. ⁷⁻⁹ * * Täŋpākaŋ äma ekäni ekäni Pita, Jems, Jon uwä man kodaki kubä nämo näwetkuŋ. Nämo, u nektä piä täŋkumäko u kaŋpāŋ nadänpāŋ notniye bureni-inik yän nadänkuŋ. Ude nadänpāŋ Banabas-kät nek ketnek wädänkaŋ piänin kubägän yän nadänkaŋ not täŋ nimiŋkuŋ. Uwä ŋode nabänpāŋ-nadänkuŋ; Anututä iron täŋ namiŋpāŋ näkä Manbiŋam Täga guŋ äbotken yänahäkta piä man namiŋpāŋ peŋ näwetkuk, Pitatä Juda äbotken manbiŋam yänahäkta piä man imiŋpāŋ peŋ iwetkuko udegän. Pitatä Anutu täŋo kehāromi terak Juda äbotken aposoro piä täk täŋkuk. Täŋpākaŋ näk udegän, Anututä guŋ äbotken aposoro piä täkta kehāromi namiŋkuk. Eruk, ude nabänpāŋ-nadänkaŋ Pita, Jems, Jon, äbot täŋpani täŋo intäjukun äma ude itta yän yämani

---

* 2:6: Apos 10:34   * 2:7-9: Apos 22:21   * 2:7-9: Jon 1:42

unitä nadäj nimirpäŋ ɲode niwetkuŋ; Inä guŋ äbotken piä täga täŋirä ninä Juda äbotken piä api täk täne yäj niwetkuŋ. ¹⁰ * Täŋpäkaŋ man kubä ɲode niwetgän täŋkuŋ; In kuŋkaŋ piä tänayäj täkaŋ-ken u itpäŋ äma jäwäri ninken itkaŋ unita nämo guŋ taŋpäŋ täŋkentäk ätu kaŋ pewä äbäk täŋput yäj niwetkuŋ. Ude täkta niwetkuŋo nadäk tawaŋ uku bian nadänpäŋ pidäm taŋkut.

Poltä Pita ibeŋkuk

¹¹ Eruk Pita täŋo manbiŋam ɲode täwerayäj; Nin Antiok iritna Pita äbuk. Äbänä kudän waki kubä täŋkuko unita yäŋpäŋ iŋami-kengän iwet ahänpäŋ kaŋ-yäŋkut. ¹² * Kudän waki u ɲode täŋkuk; Pitatä Antiok pengän äbukken ugän guŋ äbot nadäkinik täŋpani-kät itpäŋ ketem bok nak täŋkuŋ. Ude täk täŋkukopäŋ kadäni Jemstä Juda äbotken nanik äma ätu yäniŋ kireŋpewän äbuŋo ugänä Pitatä guŋ äbotken nanikkät ketem bok nak täŋkuŋo u yabäj umuntaŋ päŋku inigän itkuk. U imata, äma Jemstä yäniŋ kireŋpewän äbuŋo uwä ɲode nadäwani; Guŋ äbotken nanik Jesuta nadäkinik täŋpani u kudup gupi moräk madänaŋi yäj nadäk täŋkuŋo unita Pitatä umuntaŋpäŋ tänyäkŋarani kudän ude täŋkuk. ¹³ Ude täŋirän Juda noriye ätu bok itkuŋo u imaka, tänyäkŋarani kudän u udegän täŋkuŋ. Ude täŋirä nadäk kädet unitä Banabas imaka imagutkuk. ¹⁴ Eruk, ude täŋkuŋo u Manbiŋam Täga täŋo kudäni bureni u nämo iwarirä yabänpäŋ näkä Pitapäŋ noriye iŋamiken ɲode iwetkut; Wa! Gäk Juda äbotken nanik kubä upäŋkaŋ Juda täŋo бага

* 2:10: Apos 11:29-30   * 2:12: Apos 11:3

mebäri mebäri nämo iwatpäñ guñ äbot täño täktäki iwatpäñ bok täga itkuñ. Eruk, ude täñ itkunopäñ imata apiño guñ äbotken nanik notkaye unita Juda täño бага man u iwaräntäкта yäwoñärewen?

¹⁵ Bureni, nin uwä Juda äbotken ahäwani, guñ äbot momi täñpani yäñ yäwerani uken ahäwani nämo. ¹⁶ * Upäñkañ ñode bureni nadäkamäñ; Moses täño бага man iwarän täwani unita yäñpäñ Anututä äma kubäta siwoñi äma yäñ nämo yäñtären imek. Nämo inik. Äma Jesu Kristota nadäkinik täñpeko unita uyaku Anututä siwoñi äma yäñ yäñtären imek. Unita äbot täñpani nin imaka, Juda äbotken nanik upäñkañ Anututä siwoñi äma yäñ yäñtären nimikta Kristo Jesuta nadäkinik täñkumäñ. Baga man iwat-iwat kädet uterak nämo. U imata, бага man iwarän täwani yäñpäñ Anututä äma kubä siwoñi äma yäñ nämo iwerek.

¹⁷ Täñpäkañ nin Juda äma upäñkañ Anututä siwoñi äma yäñ yäñtären nimikta Jesu Kristota nadäkinik täñkumäño unitä kwawak ñode niwoñäretak; Nin imaka, momi äma, guñ äbotken nanik udewanigän. Ude unita ñode yäñitna tägawek? Kristotä momi kädet täñ ahäкта piäni täk täyak. Ude täga nämo yäne! Nämo inik! ¹⁸ Upäñkañ ñode täñpero uyaku momi äma bureni-inik täñpet; Baga man iwat-iwat kädet mäde ut imiñkuro u äyänutpäñ äneñi iwarän täwero uyaku. ¹⁹ * Näk ñode nadäñ däkñeñkut; Baga mantä täñkentäñ namiñirän uterak Anututä siwoñi äma yäñ täga nämo näwereco unita apiño näk бага man iwat-

* **2:16:** Apos 15:10-11; Rom 3:20-28; Rom 4:5, 11:6; Gal 3:11

* **2:19:** Rom 7:6

iwat kädet kädatawä äma kumbani ude itat. Uwä baga mantä ini nutkuk bumik. Bureni, näk Anututa biñam itpeñ kuñatta baga man iwat-iwat kädet mäde ut imiñkuro u. ²⁰* Näk Kristokät päya kwakäp terak bok kumbumäko unita irit mebäri kubä yäput. Unita apiño bian itkuro ude nämo itat. Näk näknaken kehäromi terakgän itat yäj nämo yäwet. Nämo, Kristotä bänepnaken itak unitä näkño mähemna ude it namitak. Gupna nitek kuñat täyat upäñkañ Kristo, näka nadäj namikinik täñpäñ näk täñkentäktä gupi iniñ kireñkuko unitagän nadäkinik täñpäñ kuñat täyat. ²¹ Baga man terak itat yäj nämo yäk täyat. Nämo, ude yäwero uwä Anutu täño orakoraki u täñpewa imaka jopi ude täñpek. Mebäri ñodeta yäyat; Baga man iwat-iwat kädettä täñpewän Anutu inamiken siwonji äma irero u täñpäwä Kristo u jop nadäj kumbuk yäj nadäne.

3

Baga iwat-iwat ba nadäkinikta man

¹ Butewaki pähap! Galesia äbot täñpani, inä guñ bureni-inik! In Jesu Kristo u päya kwakäp terak kumbuko u kwawakinik täwetpäñ täwoñärewni upäñkañ netätä jukuñin yäpurän guñ tanjirä man burenita mäde ut imiñkuñ? ² Unita näk imaka kubägän ñonita täwet yabäñira näwerut; Kudupi Munapik yäpuño uwä kädet jide terak yäpuñ? Baga man iwat-iwat kädet terak yäpuñ ba Manbiñam Täga u nadäñpäñ nadäkinik täktäk kädet terak yäpuñ? ³ In guñ bureni täño nadäk-nadäk pewä

---

* 2:20: Jon 13:1; Gal 1:4

ahäkaŋ ŋonita nadäwa inide kubä täkaŋ! Jide? Munapik täŋo kehäromi terak yäput-penpän Jesu iwarän täŋkuŋopän apiŋo imata kunum kaŋ-ahäka kädet biani täŋo täktäk terak täkaŋ? ⁴ Jesuta yänpän komi bäräpi ahäŋ tamiŋkuŋo unita nadänirä imaka jopi täŋkuk? Wa! Ude täkaŋ unita nadäwätäk pähap täyat. ⁵ Ba jide? Anutu Kudupi Munapik tamiŋpän kudän kudupi bämopjin-ken pewän ahäk täkaŋ u mebäri imata ude täŋ tamik täyak? U intä бага man iwaräntäk täkaŋ unita yänpän, ba intä Manbiŋam Täga nadänpän nadäkinik täk täkaŋ unita yänpän täk täyak?

⁶ * Unita yänpän Anutu täŋo man terak Abrahamta ŋode kudän täwani; U Anutu täŋo man nadänpän nadäkinik täŋirän Anututä siwoŋi äma yän yäntären imiŋkuk. ⁷ Eruk, man unitä ŋode niwoŋäretak; Äma nadäkinik täk täkaŋ uwä Abraham täŋo nanakiye bureni. ⁸ Imaka bureni u nämo ahänirän Anutu täŋo mantä kwawa ŋode yänahänkuk; Jesuta nadäkinik täŋirä uterak Anututä guŋ äbotta siwoŋi ämawebe yän api yäntären yämek. Unita Anutu täŋo mantä Abrahamken Manbiŋam Täga ŋode yänkwawak taŋ imiŋkuk; Gäkä terak Anututä ämawebe kuduptagänta iron säkgämän api täŋ yämek yäk. ⁹ Eruk Abrahamtä man unita nadäwän bureni täŋirän Anututä iron säkgämän täŋ imiŋkuk. Ude täŋkuko unita ämawebe nadäkinik täk täkaŋ unita udegän täŋ yämik täyak.

¹⁰ * Täŋpäkaŋ äma бага man iwat-iwat kädet terak yengämä pek täkaŋ uwä Anutu täŋo kok-

* 3:6: Rom 4:3 * 3:10: Lo 27:26

wawak yäpmäkta biñam itkañ. Unitawä ñode kudän täwani; Äma бага man kudän täwani u kudup nämo buramik täkañ uwä Anutu täño kokwawak yäpmäkta biñam itkañ. ¹¹ * Man uwä kwawak ñode niwoñäretak; Baga mantä täñkentäñ imiñirän äma kubätä Anutu iñamiken siwoñi täga nämo irek. Nämoinik! Uwä ñode kudän täwani; Äma nadäkinik täñirä Anututä siwoñi äma yäñ yäñtäreñ yämik täyak u irit kehäromi yäpmäkta biñam täk täkañ. ¹² * Täñ, бага man iwat-iwat ba nadäkinik täktäk u mebäri kubägän nämo. Nämoinik! Äma бага man terak it täkañ uwä бага man kudup säkgämän buraminenjo uyaku irit kehäromi yäpmäkta biñam täneñ.

¹³ * Nadäkañ? Baga man iwat-iwat kädettä bäräpi pähap ñode nimik täyak; U kudup nämo buramintero uwä Anutu täño kokwawak yäpmäkta biñam täne. Ude tänero upäñkañ Kristotä бага man täño bäräpi u nintä terak nanik ketäreñkuk. U Anutu täño kokwawak nintä yäpnañipäñ ninta yäñpäñ kotañkuk. Unitawä man kubä ñode kudän täwani; Anutu täño kokwawakitä äma päya terak däpmäñ-pewä wädäk täkañ uterak ärok täyak. ¹⁴ Kristotä ude täñkuko uwä mebäri ñodeta täñkuk; Bänep iron Anututä Abrahamta imikta yäñkehärom tañkuko uwä Kristo Jesu terak guñ äbottä täga yäpneñ. Ba ninta Kudupi Munapik nimikta yäñkehärom tañkuko u imaka, nadäkinik kädet terak nin täga yäpne.

---

* **3:11:** Rom 1:17; Gal 2:16   * **3:12:** Rom 10:5   * **3:13:** Rom 8:3; 2Ko 5:21; Gal 4:5; Lo 21:23

Baga man ba Yäj-kehäromtak man

¹⁵ Eruk notnaye man ƚo äma nininken täktäknin terak wohutpäŋ man wäranı ƚode yäwayäj; Äma ätutä imaka kubä täkta yäjpäŋ-nadäjkaŋ bänep nadäk-nadäk kubägän penpäŋ yäjkehärom täneŋ. Eruk ude täneŋopäj äma kubätä yäjkehäromtak man topneŋo uterak kodaki kubä täga nämo yäpurärärek ba bureni pewän ahäkta kädet täga nämo täŋpipiwek. Täŋpakaŋ Anutu täŋo yäjkehäromtak man uwä udegän. ¹⁶ * Anutu täŋo man kudän täwani terak ƚode danik täkamäj; Yäj-kehäromtak man Anututä bian yäjkuکو unitäŋo bureni uwä Abrahamkät nanakita biŋam yäwani. Uwä nanakiye oraniye päke unita nämo yäyak. Nämo, u orani kubätagän yäyak. Täŋpakaŋ orani kubägän uwä wäpi Kristo u. ¹⁷ * Eruk, man u mebäri ƚodeta yäyat; Intäjukun Anututä Abraham terak iron säkgämän nimikta yäjkehäromtak man yäjkuکو. Eruk, obaŋ 430 ude täreŋjrän mädeni käda бага man uwä ahäjkuکو. Unita ƚode nadäwut; Baga man mäden-inik ahäjkuکو unitä yäjkehäromtak man intäjukun ahäjkuکو unitäŋo bureni pewä ahäkta kädet täga nämo täŋpipiwek. Nämoinik! ¹⁸ * Ironi u бага man iwat-iwat kädet terak täga yäpnero u täŋpäwä, eruk yäjkehäromtak man yäjkuکو u imaka jopi kubä täŋpek. Upäjkaŋ Abrahamtä Anutu täŋo ironi u yäjkehäromtak mani terak yäpuk, бага man terak nämo yäpuk.

¹⁹ * Eruk, бага man ima mebärita ahäjkuکو? Uwä ƚode; Anututä yäjkehäromtak man Abrahamta

* **3:16:** Apos 7:5   * **3:17:** Kis 12:40   * **3:18:** Rom 4:14, 11:6

* **3:19:** Rom 5:20; Apos 7:38

yäj iminjpäñä u mädeni käda waki täktäk täño mebäri kwawak pewän ahäкта yäjpäñ baga man u pewän ahänkuñ. Täñpäñ baga man iwat-iwat kädet u kadäni käronji itta nämo nadänkuk. Nämo, u it yäpmäj kuñtäyon Nanak bian ahäкта Abrahamta yänkehäromtak man yäj iminjkuo unitä kwawak ahänjirän kañ paorän yäj nadänkuk. Ba ñodeta nadäwut; Baga man uwä imaka bureni-inik, kadäni käronji itta uyaku, Anututä Mosesta u ini keran imän. Upänkañ ude nämo täñkuk. Nämo, u añeroniyeta yämänkañ unitä päpä bämop äma, Moses u keru terak peñkuñ. ²⁰ Täñpäkañ imaka bureni, Anutu täño yänkehäromtak man uwä añero terak ba bämop äma kubä terak nämo ahän yäminkuk. Nämo, Anutu kubägän unitä ini pewän ahänkuk.

²¹ * Eruk, ude unita ñode täga yäne? Baga man uwä yänkehäromtak man Anututä bian yänkuko unitäño iwan? Nämo inik! Anututä ämawebe irit kehäromita biñam yepmakta baga man nämo pewän ahänkuñ. Nämo, baga man kubätä irit kodaki täga pewän ahäwän yäwänäku ämawebe baga man iwarani uwä Anutu inamiken siwonji iräm.

²² * Upänkañ ude nämo. Anutu täño man ñode kudän täwani; Ämawebe kuduptagän momita watä piä täñpani. Eruk, man u bureni unita iron Anututä bian, ämawebe kämi Jesuta nadäkinik tänayäj täkañ unita yämikta yänkehärom täñkuko u baga man iwatpäñ täga nämo yäpneñ. Nämo, iron uwä ämawebe nadäkinik täk täkañ unitägän täga yäpneñ.

---

* **3:21:** Rom 8:2-4   * **3:22:** Rom 3:9-19; Rom 11:32

23 * Tāņpākaņ Jesuta nadākinik tāktāk kādet nāmo tumāņirān бага mantā nin topmāņpāņ nīpmāņ irirān it yāpmāņ ābāņitna Kristota nadākinik tāktāk kādet kwawak ahāņkuk. 24 * Unita бага man uwā watā piā ņode tāņ nimikta yāwani; Nin Manbiņam Tāga u nadākinik tāņitna Anututā siwoņi āmawebe yāņtāreņ nimekta бага man unitā nimagut yāpmāņ ābātāņgān Kristoken nīpmaņkuk. 25 Eruk apiņode nadākinik tāktāk kādet kwawak ahāņ patkuko unita nin бага man tāņo gāmori-ken wari nāmo itkamāņ.

Anutu tāņo nanakiye bureni

26 * Nāmo, in kudup Kristo Jesuta nadākinik tāk tākaņ uterak Anutu tāņo nanakiye ahāņkuņo itkaņ. 27 * Ume yāpmāņpāņ Kristo-kāt kowat kwasikorān tāņkuņo uwā inā Kristo ini, tek ude wādāwā āroņkuņ. 28 * Unita inigān inigān, nārepmirek gārepmirek paotkuk. Guņ ābotken nanik ba Juda ābotken nanik, piā watā āma ba āmata watā piā nāmo tāņpani, āma ba webe u inigān inigān nāmo itkaņ. Nāmo, in Kristo Jesu-kāt kentāņpāņ kubāgān-inik itkaņ. 29 * Bureni-inik! In Kristo tāņo tawaņken itkaņ u tāņpāwā, eruk Abraham tāņo nanakiye bureni-inik tākaņ unita Anututā bian imaka Abrahamta yāņkehāromtaņ imiņkuko u bureni-inik api kaņ-ahāneņ.

4

1 Man yāyat u yāņkwawa takta man wārani

---

* 3:23: Gal 4:3   * 3:24: Rom 10:4   * 3:26: Jon 1:12   * 3:27: Rom 6:3, 13:14
 * 3:28: Rom 10:12; 1Ko 12:13   * 3:29: Rom 4:13

kubä ñode yäwa; Äma kubä täño nanaki, nanitä kumänjirän nani täño tunjumi u korewekta yäwani. U kuduptagän korewekta yäwani upänkañ nanak täpuri irirän nani kumbeko uwä nani täño tunjum jop täga nämo yäpek. Nämo, nani täño piä watä ämaniyetä itneño udegän irek. ² U nanak täpuri irirän nanitä nanaki u kañiwatta äma iniñ kirewani u gämori-kengän kuñarek. U gämori-kengän it yäpmän kuñtängän kadäni nanitä bian peñ imani u ahänjirän täga yäpek. ³ * Eruk, nintä terak udegän pätak. Bian-inik bänepnintä nanak paki ude kuñatpäñ kome täño imaka jopi-jopi unita watä piä täk täñkumänönik. ⁴ Täñpäkañ kadäni Anututä ini iwoyänjuk-ken ukenä nanaki-inik u pewän äpuk. Pewän äpä komen webe kubätä bayañjuk. Bäyawänkañ Juda äma, бага man iwarän täwani ude itkuk. ⁵ * Ude itkuko uwä ämawebe бага man iwarän täwani nin nimagutpäñ nipmanpäñ Anutu täño nanakiye bureni-inik itneta täñjuk.

⁶ * Eruk, nin unitäño nanakiye bureni-inik itkamän yän niwoñärekta Anututä Kudupi Munapiki bänepnin-ken peñ nimiñjuk. Peñ nimiñkuko itkañ Munapik unitä täñpewän Anututa gäripi-inik nadänpäñ Nan! Nan! yän iwet täkamän. ⁷ * Kädet ude täk täkamän unitä ñode niwoñärek täyak; Nin piä watä äma jopi ude wari nämo itkamän. Nämoinik! Anututä täñpewän iniken nanakiye bureni-inik ude itkamän. Ude itkamän unita imaka tägatäga Anututä nanakiyeta biñam peñ yämani u bureni-inik api korene.

* 4:3: Gal 3:23; Kol 2:20   * 4:5: Gal 3:13   * 4:6: Rom 8:15-16

* 4:7: Rom 8:17; Gal 3:29

Pol Galesia ämawebeta nadäwätäk täŋkuk

8 * Bian in Anutu täŋo mebärini nämo nadäŋpän unita imaka jopi u anutu yän yäwerani unita watä piä täŋ yämik täŋkuŋ. Upänkaŋ imaka uwä Anutu bureni nämo. 9 Täŋ, apiŋo in Anututa nadäŋpän Anututa not täŋ imik täkaŋ. Etäŋ goret yäyat. Bureni ŋode yäwa tägawek; Anutu in tabäŋpän nadäŋkaŋ not täŋ tamik täyak. Eruk ude unita imata kome täŋo imaka jopi-jopi, kehäromini nämo u äneŋi not täŋ yämiŋpän yämagutkaŋ? Unita watä piä äneŋi täŋ yämikta nadäŋpän ude täkaŋ ba? 10 * In Anututä nibäwän tägawut yänpän kadäni ŋodewanita бага penpän iwaräntäk täkaŋ; Kepma wäpi biŋam ikek, komepak kodaki ba obaŋ kodaki täŋo orekirit unita nadäŋirä ärowani inide kubä täk täkaŋ. 11 Kädet ude täŋirä näkŋo piäna bämopjin-ken täŋkuro unitä jopi ude täŋpek yän yänkaŋ nadäwätäk täk täyat.

12 Notnaye, näk täŋkentän tamikta in bumik äworeŋpän bämopjin-ken itkuro unita butewaki terak inken ŋode yänapitat; Nadäk näkä inŋitpeŋ kuŋat täyat udegän nadäŋpän kaŋ kuŋarut. Bok itkumäŋ-ken uken näka goret kubä nämo täŋ namiŋkuŋ. Nämo! 13 * Ŋodeta juku piwut; Mämärem Manbiŋam Täga yänahänpän täwetkuro uwä näk käyäm mebäri kubätä nepmäŋit-pewän inken itpän manbiŋam u täwetkut. 14 Kadäni ugän gupna-ken wakiinik nadäŋkuro unitä inta bäräpi taminkuk. Upänkaŋ in näka gaŋani nadäŋpän mäde nämo ut namiŋkuŋ. Nämo, Anutu täŋo aŋero kubä

---

* 4:8: 1Ko 8:4-6   * 4:10: Rom 14:5; Kol 2:16   * 4:13: 1Ko 2:3

imagutneŋo ude bumik nämagutkuŋ. Ba Kristo Jesu ini imagutneŋo ude täŋ naminŋkuŋ. ¹⁵ Unita jide? Kadäni uken oretoret pähap nadänpäŋ imaka imaka pidämigän täŋ namik täŋkuŋopäŋ oretoretjin u apiŋo de itak? Kadäni uken näk täŋkentäŋ namikta gäripi pähap nadänpäŋ injinken dapunjn dätpäŋ näka naminayäŋ bumik täŋkuŋ. ¹⁶ * Ude täŋkuŋopäŋ apiŋo jide? Näkä man bureni täwet ahätat unitä täŋpewän näka iwan täŋ namikaŋ ba?

¹⁷ Notnaye, nadäkaŋ? Äma бага man kädet iwaräntäktä täwet täkaŋ uwä gup-tägän not taŋi täŋ tamik täkaŋ upäŋkaŋ bureni täŋkentäŋ tamikta nadäŋkaŋ nämo yäk täkaŋ. Nämo, ude täŋpena Pol kakätäŋpeŋ nintagän gäripi nadänpäŋ niwarut yäŋkaŋ täk täkaŋ. ¹⁸ Eruk, imaka täga kubäta gäripi nadäneŋo uyaku täga. Näk inkät irira ba inkät nämo irira udegän täneŋ. ¹⁹ O nanaknaye bureni-inik, inta yänpäŋ komi pähap, webetä nanak bäyanayäŋ yäŋkaŋ nadäk täkaŋ ude äneŋi nadätat. Komi ude nadäŋ yäpmäŋ kuŋtäyiwa Kristo täŋo irit kuŋat-kuŋari ba täktäki unitä inken kaŋ tokŋeŋ parän. ²⁰ Inkät bok itne yäŋ nadätat upäŋkaŋ butewaki, apiŋo inkät nämo itkamäŋ. Bok itpäŋ yäwänä man kwini terak yäpä-siwontak man täga täwetet. Wära! Kädet jide upäŋ iwatkaŋ api täŋkentäŋ tamet yäŋ nadäŋkaŋ inta nadäwätäk pähap täŋ itat!

Haga kenta Sara terak man wärani yäwani

²¹ Ai, in бага man täŋo gämori-ken kuŋatta gäripi nadäk täkaŋ u täwet yabäŋira mebäri näwerut; Anutu täŋo бага man kudän täwanitä ŋode yäyak

---

* 4:16: Amo 5:10

u nämo nadäkaŋ ba? ²² * U ŋode yäyak; Abraham täŋo nanaki yarä. Kubä uwä piä watä webe jopi wäpi Haga unitä bäyaŋkuk. Täŋpäkaŋ kubäwä webeni bureni Sara unitä bäyaŋkuk. Sara uwä webe komi piä terak nämo irani u wäp biŋam ikek. ²³ * Täŋpäŋ nanak watä piä webe unitä bäyaŋkuko u ämawebetä nanak bäyakta piäni täk täkaŋ kädet uterak bäyaŋkuk. Täŋpäkaŋ webe wäp biŋam ikektä bäyaŋkuko uwä Anutu täŋo yäŋkehäromtak man uterak ahäŋkuk. ²⁴ * Man unitäŋo kukŋini ŋode pätak; Webe yarä uwä topmäk-topmäk man mebäri yarä täŋo wärani ude itkamän. Topmäk-topmäk kubä Sainai pom terak ahäŋkuko unitäŋo wärani uwä Hagatä itak. Topmäk-topmäk unitä nanak pewän ahäk täkaŋ uwä piä watä äma jopigän. ²⁵ Haga uwä Sainai pom Arebia komeken itak unitäŋo wärani kubä. Ba Jerusalem apiŋo itak unitäŋo wärani kubä. U imata, Jerusalem nanik ämawebe uwä man Sainai pom terak ahäŋkuko unita watä piä täŋpani, ba nanakiye imaka, udegän täk täkaŋ. ²⁶ * Täŋpäkaŋ Jerusalem mebäri kubä punin unu itak. Uwä Sara, webe wäpi biŋam ikek ude. Uwä nadäkinik täŋpani nin täŋo meŋnin pähap. ²⁷ Unita Anutu täŋo mantä ŋode yäyak;

Webe äruŋ itan u oretoret täyi!
Nanak bäyak-bäyak täŋo komi nämo nadätan unita
kap teŋpäŋ oretoret gera yäyi!
Imata, webe äpitä iwat kirewanitä webe äpi nitek
irepmitpäŋ nanak bumta api bäyawekyäk. Ais

* 4:22: Stt 16:15, 21:2   * 4:23: Rom 9:7-9   * 4:24: Rom 8:15;
 Gal 5:1   * 4:26: Hib 12:22; Rev 3:12; Rev 21:2,10

54:1

28 * Eruk notnaye, in uwä Aisak ude, nanak Anutu täño yänkehäromtak man terak ahäwani. 29 Tänpäkañ nanak nädapitä nanak pewä ahäk-ahäk kädet terak ahänkuko unitä nanak Munapik terak ahäwani unita komi imik täñkukonik. Tänpäkañ apiño kädet udewanigän bämopjin-ken itak. 30 * Unita Anutu täño mantä jide yäyak? U ñode yäyak; Watä piä webe u nanaki bok yäwat kirewut! Watä piä webe unitäño nanaktä webe wäp biñam ikek unitäño nanak täño tuñum, nanitä peñ imani u täga nämo korewek. 31 * Unita notnaye, man unita ñode nadäwut; Ninä watä piä webe unitäño nanakiye nämo. Nämoinik, ninä webe wäpi biñam ikek unitäño nanakiye.

5

Baga man gämori-ken nämo itne

1 * Eruk apiño nin imaka kubä täño komi piä terak nämo it takamän. Nämoinik, Kristotä komi piä u gänañ nanik nimagutpäñ nipmañkuk. Unita in kehärom tañpäñ itkot. Äma kubätä äneñi бага man täño komi piäken itta tämagurekta ket nadän täpänek-inik täñkañ itkot. 2 Unita näk Poltä bureni-inik ñode täwera nadäwut; In äma gupjin moräk madäkta bänepjin ärik täkañ u nadän yämiñirä gupjin moräk madäneño uwä Kristo täño piäni unitä in täpuri kubä täga nämo täñkentän tamek.

---

* 4:28: Rom 9:7; Gal 3:29   * 4:30: Stt 21:10; Jon 8:35   * 4:31: Gal 3:29   * 5:1: Jon 8:32,36; Gal 2:4, 5:13; Apos 15:10

Nämoinik! ³ Eruk äneŋi kwawak ɲode yäkgän tənŋpa; Äma kubätä Anutu inamiken siwoŋi irayän nadänŋpäŋ gupi moräk madäweko uwä, eruk kädet kubä nämö pat imitak, äma u бага man kudup kaŋ iwarän! ⁴ Bureni, Anutu inamiken siwoŋi itnayän nadänŋpäŋ бага man iwat-iwat kädet iwat täkaŋ uwä Kristo mäde ut imikaŋ ubayän. Ba Anutu tənŋo orakorakitä tagna nämö api tənŋkentän tamek.

⁵ Tənŋpäkaŋ Munapiktä bänepnin tənŋpidäm taŋirän Anututä nadäkinikninta yänŋpäŋ siwoŋi ämawebe yän yänŋtären nimekta oretoret terak itsämänŋkamän. ⁶ * Nadäkaŋ? Äma Kristo Jesukät kowat kwasikorän täk täkaŋ uwä gup moräk madäk-madäk ba gup moräk nämö madäk-madäk unita nadänŋirä imaka jopigän täk täkaŋ. Imaka bureni uwä ɲode; Nadäk-nadäknin kudup Jesu terakgän penŋpäŋ notniyeta gäripi kowat nadän imän täktäk kädet unitäwä imaka bureni-inik täyak.

⁷ * Bian in Kristo tənŋo kädet gäripigän iwat tənŋkuŋonik. Ude täk tənŋkuŋopän man bureni tənŋo kädet u iwaräntäktä netätä taŋiŋ bitnänŋkuk? ⁸ Taŋiŋ bitnänŋkuko u Anutu tämagurani unitä nämö tənŋkuk. ⁹ * Upänkaŋ nadäk-nadäk waki täpuri-inik ireko unitäwä äma mäyap tənŋpän wanen, yis täpuritä käräga tənŋpewän taŋi tokŋeweko ude. ¹⁰ * Tənŋpäkaŋ in ba näk Ekänita nadäkinik täk täkamän unita inta ɲode nadätat; Nadäk inigän kubä nämö api inŋitneŋ. Näkŋo nadäk ɲogänŋpäŋ api inŋitpän iwarän tänen yän nadätat. Tənŋpäŋ netä kubätä

* 5:6: 1Ko 7:19; Gal 6:15

* 5:7: Gal 1:6

* 5:9: 1Ko 5:6

* 5:10: Gal 1:7; 2Ko 11:15

nadäk-nadäkjin u tänpän wakan u nämo nadätat upänkan äma uwä waki kädet pewän ahakan unita kowata gwäki waki api yäpek.

11 * Tänpakan notnaye, näka node nadawut; Tänyäkjarani äma bämopjin-ken itkan u näka node yäk takan; Pol uwä gup moräk madakta nintä yäk takamän udegän yäk täyak yän yäk takan. Upänkan man u bureni nämo, jopi! U bureni tänpawä Juda äma u imata näka kokwawak pen tak takan? Ba u bureni tänpawä äma uwä näka bänep täga nadänpän päya kwakäpta yänpän man yänahäk täyat unita nadawätäk tänpän bänepi täga nämo tänpä wanej. 12 Eruk, äma nadäk-nadäkjin tänpawak takan unita node yäwa; Ude tak takan uwä gupi moräk ugän nämo madäne. Nämo, gupi kudup madän däknen tänpä kwäpän komi nadawut!

13 * Tänpakan notnaye inä Anututä бага man täno komi piäken nämo itta yänpän tämagutkuk. Ude unita node nadäne; Apiño бага man täno topmäk-topmäk terak nämo itkamän unita bänep biani täno täktäk waki täga täne yän nämo nadäne. Nämoinik! Node täne; Gäripi kowata kowata nadänpän watä piä kowata kowata täne. 14 * Unita node nadakan? Man täpuri nonitä бага man kudup uwäk täyak; Gäknata nadäk täyan udegän notkapakta nadänpän iron täj imen yäk. 15 Unita jukuman node täwetat; In an ägwäritä-yän yän-awätpän iwan kowata kowata tak takan u pen tänpänä ket nadänkan; Injin-tägän kowat tänpä wawän tänpän kudup paotnehta nadänkan!

* 5:11: 1Ko 1:23 * 5:13: 1Pi 2:16 * 5:14: Mat 5:43; Rom 13:9

Munapik täño nadäk tawaᅇᅇän iwatne

16 * Unita ᅇode täwetat; In Kudupi Munapik täño nadäk tawaᅇᅇ terak pen kuᅇatnayäᅇ täño uwä bänep biani täño nadäᅇ gärip waki u nämo api iwat täneᅇ.

17 * U imata, bänep biani täño gäripkät Munapik täño gärip u nin nimagutta närepmirek gärepmirek täk täkamän. Yarä uwä iwan ude täkamän unita imaka bureni täkta gäripä nadäk täkaᅇ u nämo iwatpäᅇ täk täkaᅇ. 18 * Täᅇpäkaᅇ Munapiktä irit kuᅇat-kuᅇatjinta watäni irayäᅇ täko uwä бага mantä komi piäken täga nämo api tepmaᅇpek.

19-21 * Eruk kudän bänep bianitä pewän ahäk täkaᅇ uwä kwawak ᅇode; Kubokäret, kudän taräki täktäk, mäjo wära oraᅇ yämik-yämik, ämik gäram ba äma täᅇpäwak kädet, kokwawak täᅇpäᅇ duᅇ-wewek täktäk, äma täño tuᅇum yabängärip, täᅇ-pänapäna, wäpi biᅇam yäpmäkta närepmirek gärepmirek, äbot duᅇ-weᅇpäᅇ ini-ini itkaᅇ yäᅇawät-awät täktäk, ba närepmitak yäᅇkaᅇ yäᅇ-kokwawak nadäk-nadäk, bi-pani kap teᅇpäᅇ ume naᅇkaᅇ täᅇᅇuᅇᅇuᅇ täktäk kädet. Bänep bianitä kudän u, ba kädet waki ätu udewanigän pewän ahäk täkaᅇ. Unita jukuman bian täwetkuro udegän äneᅇi ᅇode täwetat; Äma kudän udewani täk täkaᅇ uwä Anutu täño kaᅇiwat yewa gänaᅇ täga nämo api äroneᅇ.

22-23 * * Täᅇpäkaᅇ kudän bureni Kudupi Munapiktä pewän ahäk täkaᅇ uwä ᅇode; Bänep iron täktäk, oretoret täᅇpäᅇ bänep kubägän irit kädet, bäräpi gänaᅇ bänep kwini terak irit, orakorak

* 5:16: Rom 8:4; Gal 5:25 * 5:17: Rom 7:15-23; 1Pi 2:11

* 5:18: Rom 6:14, 8:14 * 5:19-21: 1Ko 6:9-10 * 5:22-23:

Efe 5:9 * 5:22-23: 1Ti 1:9

täktäk kädet, kudän tägatäga täktäk kädet, nadäk kubägän penpäñ kuñat-kuñat, ämawebe injamiken äpani kuñat-kuñat ba irit kuñat-kuñatkata watäni itpeñ kuñat-kuñat. Kudän udewani täkta бага man kubätä бага nämö penkiretak. ²⁴ * Unita nadäkañ; Kristo Jesuta biñam täñpani ämawebetä bänep biankät unitäño täktäki ba nadäñ gäripi u kudup päya kwakäp terak utpewä kumänpäñ paotkuk. ²⁵ * Bureni, Kudupi Munapiktä irit bureni niniñkuko unita Munapik unitäño nadäk tawañ ugän iwat täkäna! ²⁶ * Unita notnaye, nin-inta nadäñitna ärowani-inik nämö täñpek, ba nadäk waki terak närepmirek gärepmirek täñpäñ notniye täño bänepi nämö täna waneñ.

6

Täñkentäk kowata kowata täkta man

¹ * Notnaye, notjinpak kubätä momi kubä täñirän kañpäñä noriye Kudupi Munapik täño nadäk ikektä bänep kwini terak imagutpäñ yäpä-siwonñtañ imineñ. Täñpäkañ injin imaka täñyabäken mäneño u deta watäni ket itkañ. ² * Täñkañ bäräpi injin kubäkubä täño u täñkentäk-kentäk terak buramineñ. Ude tänayäñ täño unitäwä Kristo täño бага man u api buramineñ. ³ Täñpäkañ äma kubä wäpi biñam ikek nämö upäñ wäpna biñam nikek yäñ nadänpäñ gupi yäpmäñ äroweko uwä inita täñikñarani ude täñpek.

* 5:24: Rom 6:6; Kol 3:5; 1Pi 2:11
* 6:1: Mat 18:15; Jem 5:19

* 5:25: Rom 8:4
* 6:2: Rom 15:1

* 5:26:

4 * Təŋkaŋ wəpjin biŋam yəpməŋ akukta äma ätu təŋo täktäki-kät gəkŋaken ukät peŋ kentəŋpəŋ yabəŋpəŋ-nadəŋkaŋ näkä yärepmitat yəŋ nāmo nadāwen. Nāmo, äma kubäkubätä iniken täktäki waki ba təga u yəpməŋ danipəŋ kaŋpəŋ nadäk täneŋ. Təga təro yəŋ nadəŋpəŋä eruk inita oretoret təga nadāwek. 5 * Imata, äma kubäkubätä täktäki iniken iniken unitəŋo bäräpi kotaneŋ.

6 * Təŋpəkaŋ Anutu təŋo man täwetpəŋ täwoŋärek təŋpanita ironjinta tuŋum pat tamikaŋ uken nanikpəŋ təŋkentəŋ yämineŋ.

7 Notnaye, siwoŋi ŋode täwera nadāwut; Gäk piäka-ken ketem yeri jidewanipəŋ piweno uwä bureni inidegän ahäwek. U täktäkjin käda udegän ahäwek. Unita ŋode nāmo nadäneŋ; Anutu təga api təŋikŋatne. Nāmo, ude nadänayəŋ təkaŋ uwä injinken bänepjin təŋikŋarani api täneŋ. 8 U ŋodeta yäyat; Äma kubätä bänep bianini təŋo nadəŋ gärip u iwarän täwayəŋ täko uwä täktäki waki unitä kudup api təŋpənwan imineŋ. Təŋ, äma Kudupi Munapik təŋo täktäki iwarän täwayəŋ täko uwä Kudupi Munapiktä təŋpewän irit kehäromi u api kaŋ-ahäwek. 9 * Unita təŋkentäk-kentäk piä täkta gaŋani nadänetawä! Gwäk pimiŋpəŋ ude tänayəŋ täməŋo uyaku ketem bureni puget-puget kadäni-kenä bureni säkgämän api yäpne. 10 Unita kädet tuməŋ nimiŋiränä äma kuduptagänta kudän təga təŋ yämik täkäna! Upəŋkaŋ kudän təga u Ekäni təŋo äboriye-ken bureni-inik täk täkäna!

Jukuman tärek-tärek

* 6:4: 1Ko 11:28   * 6:5: Rom 14:12   * 6:6: 1Ko 9:11,14

* 6:9: 1Te 3:13

11 In ketna kwainjirän kudän goret täyat ɲo käkaɲ? U näkɲaken ketnatä kudän täɲ tamitat. 12 * Nadäkaɲ? Äma in gupjin moräk madäkta peɲ täwet täkaɲ u Juda noriye injamiken gup käda täɲo täktäkta wäp biɲam ikek itta nadänkaɲ täk täkaɲ. Ude täk täkaɲ uwä mebäri kubäta nämo, u Kristotä päya kwakäp terak kumbuko unita nadäkinik täɲpäj kuɲat täkaɲ yäj yäɲpäj komi nimineɲo udetä täk täkaɲ. 13 Upänkaɲ äma gup moräk madäk-madäk kudän täk täkaɲ u бага man kudup säkgämän nämo iwat täkaɲ. Nämo, u in peɲ täwerirä gupjin moräk madäwäpäj uterak wäpnin biɲam kaɲ yäpna yäj nadänkaɲ täk täkaɲ. 14 * Upänkaɲ nähäwä imaka unitäɲo biɲam nämo, Ekäninin Jesu Kristo päya kwakäp terak kumbuko unitäɲo manbiɲam u kubätagän nadäɲpäj oretoret täɲpäj nadäkinik täk täyat. U imata, unitäɲo kumäk-kumäkitä täɲpewän imaka komen ämawebetä nadänjirä täɲkentäki ude täk täkaɲ, näk unita nadänjira jopi-inik täk täkaɲ. Näk kumbani ude irira kome täɲo imaka ude-wanitä täga nämo täɲkentäj namik täkaɲ. 15 * Äma kubä gupi moräk madäwek ba nämo madäwek unitä jideka nämo täɲpek. Nämo, imaka taɲi uwä Anututä äma u täɲpewän kodaki-inik äworeweko unitä bureni täyak. 16 Eruk, Anutu täɲo bänep pidäm ba butewakitä ämawebe man kädet u iwat täkaɲ uterak kaɲ pat yämän. Ämawebe uwä Anutu täɲo äbot bureni.

17 * Eruk yäɲtärek man ɲode yäwa; ɲonita äma

---

* 6:12: Gal 5:11; Plp 3:18   * 6:14: 1Ko 1:31, 2:2   * 6:15: Gal 5:6; 2Ko 5:17   * 6:17: 2Ko 4:10

kubätä nadäj bäräp äneji kubä nämö namek. Nämoinik, man yäñahäntäj kuñatkut-ken äma kerititä nut täñkuño unitäño bärämi gupna-ken itkañ unitä näk Jesu Kristo täño piä äma bureni-inik yäñ yäñahätak. ¹⁸ Täñpäkañ notnaye, Ekäninin Jesu Kristo täño orakorakitä in kudup terak tärek-täreki nämö it täyon. Ugän.

Anutu Täŋo Man
The New Testament and portions of the Old Testament
in the Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela Olpela Testamen long
long tokples Tuma-Irumu long Niugini

copyright © 1997, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuma-Irumu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-09-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Mar 2023 from source files dated 9 Oct 2020

914cbf46-f59a-54d1-b209-0f763534edb5